

COVID-19

Ako sa brániť pred vírusom a pred dezinformáciami o ňom

ČO TO JE?

- infekčné ochorenie vyvolané koronavírusom SARS-CoV-2
- postihuje hlavne dýchací systém, v ťažkých prípadoch vyvoláva ťažkú pneumóniu (zápal pľúc)

Aktualizácia informácií

Keďže väčšina z nás ešte takto pred rokom o tomto víruse ani nepočula, je samozrejmé, že o ňom nemáme dostatok informácií. Každým dňom sa stav vo svete mení a nákaza sa presúva a rozširuje na rôznych miestach. Vedci v rôznych kútoch sveta každý deň pracujú na výskume a prinášajú nám nové informácie. Preto to, čo si prečítame dnes, nemusí platiť zajtra. To však neznamená, že by nám médiá vedome klamali, alebo nejakú informáciu zdržiavali. Jednoducho poznatky vedcov samotných sa neustále prehlbujú a preto aj nové správy pre nás, bežných smrteľníkov, nemusia byť nutne v úplnom súlade s predošlými správami. Na aktualizáciu informácií nám môžu okrem zdravotníckych organizácií dopomáhať aj médiá, ktoré sa koronavírusom zaoberajú, ako napríklad: Denník N (minúta po minúte), SME, .týždeň a iné dôveryhodné médiá.

Dôveryhodné zdroje

Nové zistenia ukazujú, že ochorenie nemusí s teplejším obdobím zmiznúť, deti sú taktiež náchylné, COVID-19 nie je len „bežná“ chrípka a cesnak ani solný roztok vás pred chorobou nezachránia. Napriek tomu sa na internete šíri mnoho hoaxov, ktoré šíria dezinformácie o absurdných veciach, ako americké vojská šíriace koronavírus, alebo že Ibuprofen zdvojnásobuje mutovanie vírusu. Najlepšiou prevenciou pred takými hoaxami je sledovať dôveryhodné zdroje ako: Svetová zdravotnícka organizácia (www.who.int), Úrad verejného zdravotníctva SR (www.uvzsr.sk), Chemický ústav SAV alebo americké Centrum pre kontrolu a prevenciu chorôb (CDC).

Kde dostanem presnejšie informácie?

Ak sa chcete poradiť, zavolajte na linky zriadené štátom:
Národné centrum zdravotníckych informácií – 0800 221 234;
Úrad verejného zdravotníctva Slovenskej republiky – 0917 222 682 alebo regionálne linky líšiac sa v každom regióne.
(regionálne linky: shorturl.at/gpEGU) Linky slúžia len na relevantné problémy.

Prevencia

Dezinformáciám a hoaxom o koronavírusu by sme najlepšie zabránili, ak by sa vírus ako taký prestal šíriť a celá situácia by sa vyriešila. Prispajte tomu aj vy a dodržiavajte všetky odporúčania vydané vládou či inými kompetentnými orgánmi. Myslite na ľudí okolo seba a veďte príkladom.

VIAC O KRITICKOM MYSLENÍ NIŽŠIE

Manuál kritického myslenia

**OVLÁDNI
SVOJU
MYSEĽ:
MYSLI
KRITICKY**

Aneta Migátová

ÚVOD DO KRITICKÉHO MYSLENIA

„Myslenie, rovnako ako hra na husle alebo piano, vyžaduje každodenné cvičenie.“

CHARLIE CHAPLIN

Kritické myslenie znamená vedieť, komu a čomu máme veriť. Znamená to rozlíšiť názory od faktov a vedieť, ako nás ovplyvňujú médiá a politici. Je to isté orientovanie sa v dnešnom svete s čistou hlavou. Znamená to, že si svoje názory vytvárame sami, ale zároveň vieme rozumne diskutovať s ľuďmi, ktorí ich nezdieľajú.

Človek sa nerodí ako kriticky mysliaci, alebo nemysliaci. Kritické myslenie je vlastnosť, ktorú každý z nás musí nadobudnúť štúdiom, tréningom a informovanosťou. V dnešnej dobe sa na základných a stredných školách na Slovensku kritickému mysleniu nevenuje žiadny predmet. Žiak či študent sa k nemu musí dopracovať sám, buď prostredníctvom literatúry, internetu, alebo mimovládnych organizácií. Z týchto dôvodov sa ku kritickému mysleniu dostáva skutočne minimum žiakov.

Problémom to začína byť okamžite, ako žiak či študent začína pracovať s internetom, lebo mu robí problém vyhľadať dôveryhodný zdroj. Neskôr takýto človek môže mať aj značne zvýšené problémy relevantne sa rozhodovať vo voľbách všetkých druhov. V neposlednom rade takýto človek môže mať problémy už len pri bežnej diskusii, lebo je ťažké formulovať svoje argumenty a dôkladne rozumieť tomu, čo hovorí druhý človek.

„Kritické myslenie má obrannú funkciu. Ak človek myslí kriticky, nenechá sa tak ľahko zmanipulovať. Takže vás niekto neoklame o peniaze alebo vám do hlavy nenatlačí hlúposti, na základe ktorých si potom poškodíte zdravie. Má aj aktívnu funkciu. Ak človek dokáže kriticky uvažovať, vie lepšie dosahovať svoje ciele, či je to jednotka z dejepisu, vydanie rapového albumu, štúdium na prestížnej škole alebo úspešný biznis plán. A napokon má aj celospoločenskú funkciu: ak by veľká časť z nás stratila kritické myslenie, hrozí nám rozpad spoločnosti.“ Ondrej Gažovič

Preto som sa rozhodla vytvoriť tento stručný manuál kritického myslenia. Je určený primárne pre žiakov stredných škôl, ale aj ostatné vekové kategórie v ňom určite nájdu užitočné informácie. Na týchto pár stranách nájdete "návod", ako pracovať s informáciami a ako prijímať tie nové. Naučíte sa, ako sa nenechať oklamať na internete či rôznymi médiami. Jeho cieľom nie je, aby ste sa dočítali množstvo informácií, ktoré do týždňa zabudnete, ale aby ste si vytvorili rutinu, ktorá vám bude užitočná vždy, keď prídete do styku s novou informáciou, alebo budete participovať v diskusiách, či bežných rozhovoroch.

Ťahák kritického myslenia

Chceš si trénovať svoje kritické myslenie? Opýtaj sa tieto otázky vždy, keď objavíš alebo diskutuješ o novej informácii. Tieto otázky ti pomôžu dostať sa do skutočnej hĺbky danej problematiky a neujde im žiadna dezinformácia.

KTO

- z toho benefituje?
- to financuje?
- je tým priamo ovplyvnený?
- je najväčšou obeťou informácie?
- o tom rozhoduje?
- tú problematiku najčastejšie rieši?
- sú hlavní aktéri tej problematiky?
- si zaslúži uznanie/viditeľnosť?
- by bol najodbornejší človek na posúdenie?

ČO

- sú slabiny a prednosti?
- sú iné perspektívy?
- sú iné alternatívy?
- by bol proti-argument?
- je najlepšie/najhoršie scénario?
- je najviac/najmenej dôležité?
- môžeme spraviť, aby sme pomohli?
- nám stojí v ceste?

KDE

- by sme sa s tým stretli?
- vo svete je to problémom?
- sú podobné situácie/koncepty?
- môžeme získať viac informácií?
- nám môžu s tým problémom pomôcť?
- je priestor na zlepšenie sa?

KEDY

- je to (ne)akceptovateľné?
- by to benefitovalo spoločnosti?
- by to spôsobilo problémy?
- je najlepší čas zasiahnuť?
- vieme, že sme uspeli?
- sa to už odohralo v minulosti?
- môžeme očakávať zmenu?
- by sme mali požiadať o pomoc?

PREČO

- je to problematické?
- je to pre mňa/ostatných relevantné?
- sú tým ľudia ovplyvnení?
- by mali ľudia o tom vedieť?
- to tak bolo už nejaký čas?
- sme dovolili, aby sa to stalo?
- je to dnes potrebné riešiť?

AKO

- je to podobné s _____?
- to ovplyvňuje ostatné veci?
- zistíme pravdivé informácie?
- sa bezpečne dostaneme k problematike?
- to nám/ostatným ubližuje?
- sa to nás/ostatných dotýka?
- to vidíme v budúcnosti?
- to dokážeme zmeniť?

Dezinformačné médiá

Ako sa nenechať
oklamať médiami

1.0

So socialnými sieťami vzniká priestor aj pre vznik médií, ktorým hovoríme dezinformačné alebo konšpiračné. Svoje správy šíria prostredníctvom Facebooku, Youtubeu a menej často aj v tlačенých verziách. Tieto médiá šíria neoverené správy či také, kde sú zamlčané dôležité informácie. Tieto správy označujú za tú skutočnú "pravdu", ktorú dokážu čitateľovi ponúknuť jedine oni.

Väčšina z nich sa zameriava na rovnaké témy, najčastejšie: NATO, islam, utečenci, EÚ, sexuálne menšiny, Ukrajina alebo nedostatky demokratických režimov. Všetky tieto témy využívajú vo svoj prospech a zobrazujú ich v najhoršom, prípadne vymyslenom svetle. Najznámejšie z nich sú internetové portály Hlavné správy, Parlamentné listy a tlačенý mesačník Zem a Vek.

Ako rozpoznať dezinformačné médium

A) Téma

Tradičné médiá sa väčšinou venujú témam, ktoré považujú za zaujímavé alebo dôležité pre čitateľa. Ide najmä o správy týkajúce sa diania na Slovensku. Dezinformačné médiá sa venujú len určitým vyššie spomínaným témam. O dianí v našej krajine píše, len keď súvisí s danými témami. Napríklad o konflikte na Ukrajine píše z ruského pohľadu.

B) Štýl práce

Jednou z priorit tradičných médií je priniesť informáciu ako prví. Za týmto účelom často "vyrážajú do terénu", robia vlastné rozhovory a snažia sa odhaliť vlastné kauzy. Dezinformačné médiá často len preberajú správy z iných zdrojov a dajú im "šokujúcejší titulok". Keď robia nejaké rozhovory, väčšinou je to s ľuďmi s rovnakými názormi.

C) Vyváženosť

Nájsť nestranné médium je takmer nemožné. Môžeme však čítať médiá, ktoré opisujú situácie pravdivo a informujú o dôležitých informáciách. Pri konšpiračných médiách je však pohľad na svet čiernobiely. O Európskej únii budú informovať, keď sa rieši napríklad migrácia, ale pri výstavbe diaľnic za eurofondy ju budú prehliadať.

Prečo dezinformácie vôbec vznikajú?

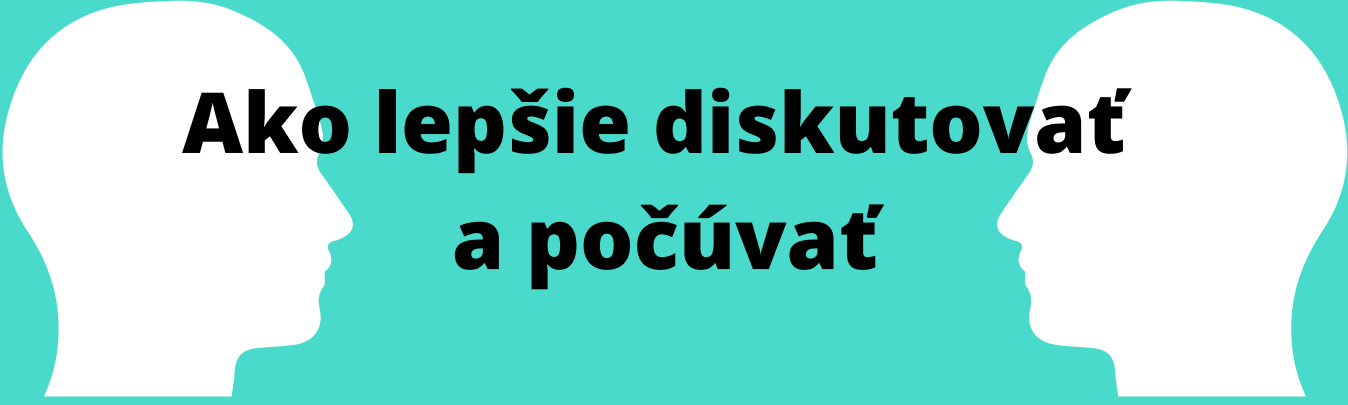
Za vznikom dezinformácií a hoaxov môže stáť mnoho rôznych dôvodov. Tieto správy môžu jednoducho šíriť ľudia z vlastného presvedčenia, ktoré sa snažia posunúť ďalej.

Šírenie dezinformácií sa osvedčilo aj ako dobrý biznis. Skupina teenagerov z Macedónska napríklad šírila vymyslené správy, ktoré pomáhali Donaldovi Trumpovi pred voľbami pre vidinu zárobku.

Mnohé politické kampane sú postavené na odpore voči rómom, migrantom, LGBT komunite či Európskej únii. Práve im pomáha, keď sa internetom šíria takéto správy, ktoré ich voličov presvedčajú o ich "pravde".

Je dôležité dodať, že dezinformácie sú veľkou hrozbou pre našu spoločnosť, pretože si prispôbujú realitu a zatieňujú naše oči pred pravdou. Mnohé prieskumy ukázali, aký veľký vplyv majú na voľby a ako manipulujú s názormi ľudí. Preto je dôležité neprestať hľadať pravdu a preverovať si informácie, ktoré sa dočítame.

Ako lepšie diskutovať a počúvať

Vyhýbajte sa dehumanizovaniu. Dehumanizácia znamená neochotu vidieť v druhom človeku rovnocennú ľudskú bytosť a tým pádom označovanie ho za vec, zviera, chorobu či problém (napríklad parazit, sviňa atď.).

Rozlišujte názory od faktov. Všetci sme zodpovední za to, čo vypúšťame zo svojich úst a preto neprezentujme naše názory za fakty a dávajme si pozor, keď to robia ostatní.

Nezamieňajte si koreláciu s kauzalitou. To, že sa dva javy vyskytujú súčasne (korelácia), neznamená, že spolu súvisia a jeden je príčinou druhého (kauzalita).

Pozor na nevhodné používanie aritmetického priemeru. To, že je niekde priemerná mzda 1000 eur neznamená, že všetci v tej krajine tak zarábajú, ale že do štatistiky boli započítaní aj všetci nadpriemerne bohatí ľudia v krajine. V horšom prípade môžu byť štatistiky spravené na nerelevantných vzorkách alebo sugestívnych otázkach.

Nenechajte sa ovplyvniť skupinovým myslením. Skupiny, ktoré sú vysoko súdržné majú tendenciu obmedzovať vlastné kritické myslenie a prispôbovať sa spoločnému názoru.

Najdôležitejšie zložky kvalitnej diskusie sú napokon rešpekt k diskutujúcemu a sebe samému. Diskusia by takmer stratila zmysel bez ochoty diskutujúcich meniť svoje názory a v neposlednom rade hľadania spoločných názorov a hodnôt.

Odporúčania na záver

„Keď svet vnímame cez fakty, vidíme, že na tom nie je tak zle, ako sa zdá - a vidíme, čo máme robiť, aby sme ho ďalej zlepšovali.“ Hans Rosling

Vnímajte a sledujte správy. Kriticky premýšľať môžete len, keď ste dostatočne informovaní a to docielite neustálym obnovovaním si informácií.

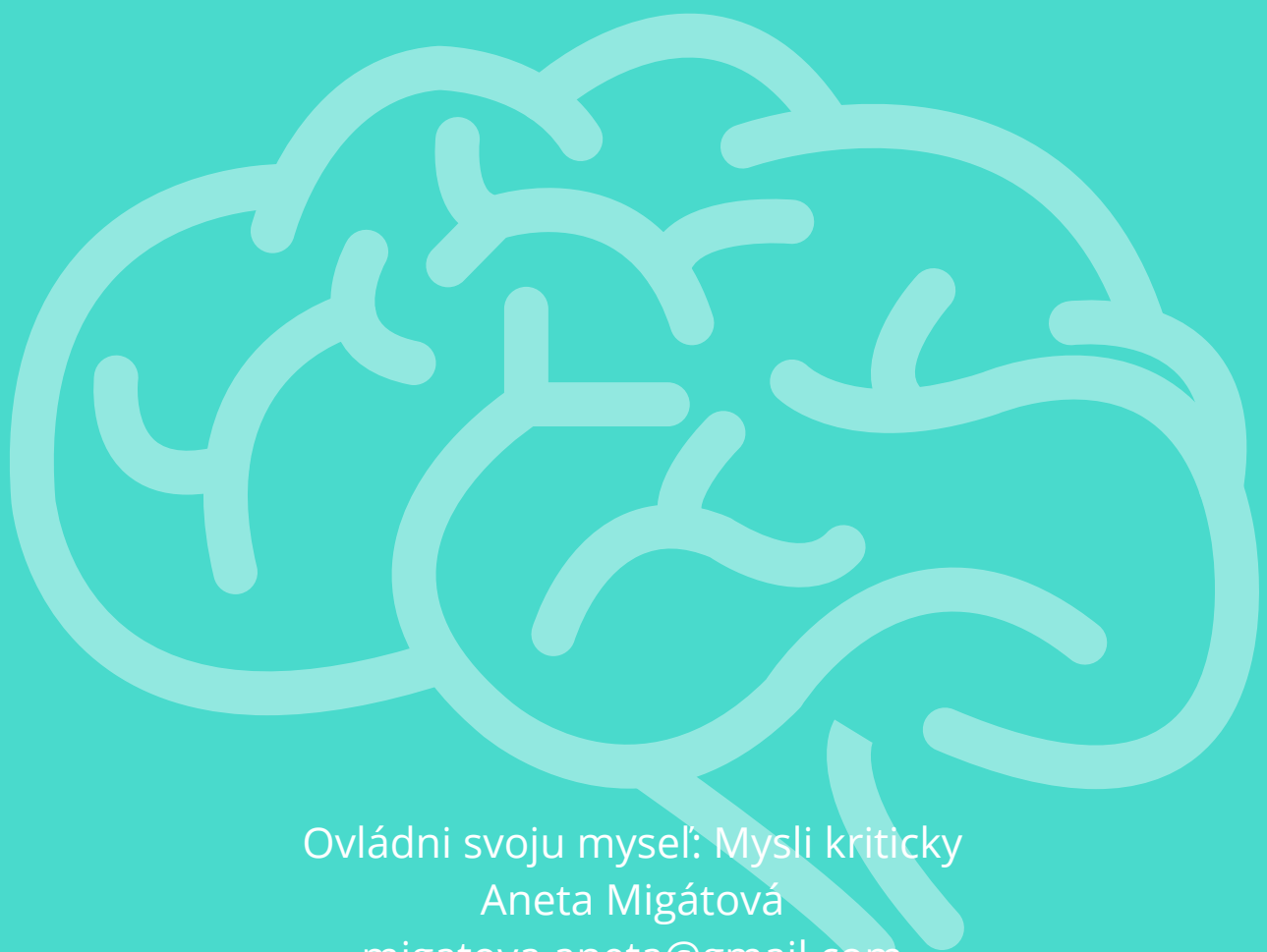
Nájdite si zopár zdrojov, ktorým môžete dôverovať a nebudete si musieť pri každom článku robiť takú dôkladnú analýzu, ako pri nových zdrojoch.

Čítajte knihy. Aj túto príručku inšpirovalo niekoľko kníh. Konkrétne sú to Sila rozumu od Jána Markoša, Moc faktov od Hansa Roslinga a kniha O tyranii od Tymothy Snydera.

Sledujte aj zdroje protistrán a zahraničných médií. Predsa len tak získate najobjektívnejší pohľad.

Snažte sa porozumieť aj názorovým protivníkom. Trpezlivo počúvajte a tolerujte druhých, zároveň buďte pripravení uznať, že ste sa mýlili.

Preferujte reálny svet pred internetovým. Nestaňte sa digitálnymi narkomanmi a ako nás už od mala učia, neverte všetkému, čo je na internete.

Ovládni svoju myseľ: Mysli kriticky
Aneta Migátová
migatova.aneta@gmail.com
Gymnázium Jozefa Lettricha
2020

Zdroje:

Markoš, Ján. Sila rozumu v bláznivej dobe, 2019
Rosling, Hans. Moc faktov, 2018
Denník N, príručka pre stredné školy: kritické myslenie, 2017
Denník N, Klamstvá a konšpirácie, 2017
globalcitizen.org